

*Acten des synode particuliers van Suydhollandt,
ghehouden binnen Dordrecht den 28en Augusti
1590.*

Verkiesinghe der personen tot moderatie der actie. ¹⁾ — Naer aenroepinghe des naems Godes syn vercoren tot praesidem van dese vergaderinghe D. CASPARUS SWERINCKHUYSIUS, tot assessorem PETRUS JOANNIS, tot scribam JOANNES BECIUS,

Commissarissen van den heeren Staten ende hare commissie ¹⁾. — Syn in de vergaderinghe gecompareert de heeren mrs. NANNINC FOREEST, raedt ordinaris van den Hoogen Rade, ende GEERAERT DOUSE, raedt ²⁾ ordinaris in den Rade Provinciael, ghecommitteert van mynheeren Staten slandts van Hollandt etc om dese synode te assisteren. Ende hebben de voorsz. heeren verclaert ende verthoont hare commissie, die voorgelesen is. Waerop de heeren gecommitteerde uyt de vergaderinghe syn vertrocken, hebbende goetgevonden, dat in hare absentie de credentien der uytghesondenen predicanten ende ouderlingen gelesen souden worden.

Gedeputeerde der classen ende hare credentien ¹⁾. — Syn verschenen met hare behoorlycke credentien dese navolghende predicanten ende ouderlingen.

Wt de classe van Dordrecht :

JOANNES BECIUS,	}	predicanten	{	tot Dordrecht,
JOANNES VAN CAMPEN,				in Beyerlandt,
JOANNES TEXTOR,				tot Pietershoeck.
MATTHYS GERRITZ, ouderlinck van Dordrecht.				

Wt de classe van Delft :

PETRUS JOANNIS,	}	predicanten	{	tot Delft,
PETRUS LOWICK,				tot Naeldwyck.
HEYNDRICK VINCENTEN ende JOOST JACOBZ, ouderlinghen van Delft ende Schipluy.				

Wt de classe van Rotterdam :

CASPARUS SWERINCKHUYSEN,	}	predicanten	{	tot Rotterdam,
PETRUS CORNELI,				tot Delfshaven,
PHILIPPUS MINEL,				tot Cralingen
Meester BARENT JANSZ, ouderlinck tot Rotterdam.				

Wt de classe van Gorchem :

JOANNES LEO,	}	predicanten	{	tot Saldtbommel,
HERMANUS SCHULL ³⁾ ,				tot Noordeloos.

¹⁾ Dit marg. ontbr. in M. ²⁾ »Geeraert — raedt” L heeft »Gerardt doutste raet”. ³⁾ »Schull” de andere codd. hebben »Schuijl”.

Wt de classe van den Briel :

<p> AEGIDIUS JOANNIS , JOANNES TAYUS , JOACHIMUS HORSTIUS , </p>	<p> } } } </p>	<p> predicanten { tot Suydlandt , in de Oudetonge . </p>
--	--	--

Wt de classe van der Goude :

<p> TYLMANNUS CUPUS , THOMAS BRUSKENUS , </p>	<p> } } </p>	<p> predicanten { tot Nieupoort , tot Oudekercke . </p>
--	---	---

Wt de classe van den Haghe :

<p> PETRUS EVERHARDI , JOANNES WTTENBOGAERT , JACOBUS CORNELII , </p>	<p> } } } </p>	<p> predicanten { in den Haghe , tot Loosduynen . </p>
---	--	--

Wt de classe van Leyden :

<p> PETRUS HACKIUS , GULIELMUS COMANTIUS , PAUWELS KEMPENAER , </p>	<p> } } } </p>	<p> predicanten { tot Leyden , tot Noordtwyck . ouderlinck tot Leyden . </p>
---	--	---

Wt de classe van Neerrhynlandt :

<p> ARENT GILLISZ , HENRICUS WESTHOVIUS , </p>	<p> } } </p>	<p> predicanten { tot Lomuyden , tot Noorden . </p>
---	---	---

Die in minder ghetal ghecompareert syn dan de ghemeyne kerckenorde-ninghe medebrenghet, hebben hen ontschuldicht, dat sy de costen niet wel en connen dragen, ende syn hare ontschuldigingen aenghenomen sonder nochtans sulcke excusatie in consequentie te trecken. Ende dewyl men bevindt, dat sulcke ontschuldigingen nu meermaels syn inghebracht, is goetgevonden dat van synode wegen de classen, die nu etlycke mael in ghebreecke geweest syn, mitdesen belast sullen syn de magistraten ende kerckmeesters insonderheyt in de steden aen te spreken ende te bidden, dat sy willen die costen, die ghedaen worden, helpen dragen.

1.

PETRUS HACKIUS. — Alsoo de ghedeputeerden des classis van Leyden (ghelyck oock andere te vooren, die niet in vollen getalle gecompareert en waren) uytgegaen syn, is in hare absentie ghesproken van HACKIUS saecke, van denwelcken inghebracht is, dat in synode tot Delft, gehouden anno 1587, gehandelt is gheweest van syn gheschil, dat hy met de classe ende kercke van Leyden doen ter tyt hadde, dat daeromme de classe ende kercke van Leyden dienaengaende haren ghedeputeerden behoorde last gegeven te hebben van te verclaren, hoe de voorsz. HACKIUS met de classe ende kercke versoendt sy. Waerop HACKIUS gheandwoordt heeft, dat hy sulck stilswygen liet staen tot verandtwordinghe des classis ende der kercke, die het aenginck, hem belanghende dat hy nu met de classe ende kercke wel tevreden was ende dat hy te ghewilliger

in synodo was ghecompareert om te bewysen syne goede affectie tot de synodale vergaderinghe ende kerckenordeninghe. Daarmede de synode haer heeft laten vergenoegen, hem biddende ende vermanende in syn voorghenomene goede affectie te willen volherden.

2.

Commissie der heeren Staten. — Alsoo de heeren Staten in hare commissie, den heeren commissarissen medeghegeven, verclaren niet wel tevreden te syn dat de synode nu wederom beschreven was sonder haer voorgaende consent ende teghen haer resolutie ende nochtans nu teghenwoordelyck consenteerden, dat deselve synode haren voortganck soude hebben, doch alsoo dat sy de synode belasten niet te handelen van eenighe saecken der policie aengaende noch oock de ordre der kercke int generael, ende dat nu voortaan gheen synode meer ghehouden en worde sonder voorgaende consent van syne Excellentie ende hare E. E., soo heeft CASPARUS SWERINCKHUSIUS verclaert, waerby het toeghecommen is, dat den heeren Staten de gravamina by hem syn overghelevert, voorlesende eenen brieff der heeren Staten, daerby hy tot dien eynde in den Haghe was verschreven, ende een acte, die hem de heeren Staten daervan ghegeven hadden, item de remonstrantie, aen de heeren Staten overgegeven by de synodale classe, daerby volghende het besluydt des voorgaenden synode versocht wert, dat hare E. believe eenighe uyt den haren te committeren om by de synode tot Dordrecht te verschynen. Waerop de synode eendrachtelyck goetgevonden heeft om seeckere ende ghewichtige redenen ende inconvenienten, die souden moghen ontstaen (waervan des noodt synde verclaringhe sal connen ghedaen werden), te meer aenghesien hare E. E. commissarissen op de vergaderinghe senden, dat hare E. believe den kercken sulcke kerckelycke saecken te vertrouwen sonder daarvan ondersoek te doen, nademael de synode niet en weet oyt anders in hare vergaderinghe ghehandelt te hebben dan kerckelycke saecken op kerckelycke wyse ende noch anders niet en begeeren te doen volghende de generale kerckenordeninghe, ghelyck sy oock wat de generale kercken aengaet op de generale synode pleecht te wysen.

3.

[*Synodale vergaderingen te beschrijven, een oudt gebruik der kercken*¹.] Voorder alsoo men uyt het rappoort der ghedeputeerde des voorledenen synode verstaet, dat sy volghende haren last aen de heeren Staten gemonstreert hebben, dewyle het een oudt ende in Godts woort gegrondet recht ende ghebruyck der kercken is synodale vergaderinghe te beschry-

¹) Dit marg. is overgenomen uit M en ontbr. in de andere codd.

ven ende houden ende tselve wel van noode is alle jare eens ordinaris te gheschieden, dat hare E. ghelieve de kercken desen aengaende by haren ghebruycke te laten als noodich synde tot onderhoudinghe van de suyverheydt der leere ende welstandt der kercke ende geringhe veler erghernisse, waerteghen de heeren Staten doen ter tyt gheen voorder interdictie hebben ghedaen, soo is eendrachtich goetgevonden, naerdien de heeren commissarissen nu oock verclaert hebben, dat de heeren Staten voortaan geen synode meer en begheeren gehouden te hebben sonder haer voorgaende consent, tselve den heeren Staten andermael te remonstreren, ten eynde hare E. believe ten besten te duyden, dat dese tegenwoordighe beschreven is gheweest sonder breeder consent van syne Excellentie ofte E. E. te versoecken overmidts redenen, dewelcke de ghedeputeerde des synode de heeren Staten sullen hebben te remonstreren, meteenen versoeckende dat hare E. E. believe eens voor al consent te dragen, dat de kercke by haer voorsz. ghebruyck van soodanighe vergaderinghe te houden mach blyven. Daerby oock de synode ghebeden heeft de heeren commissarissen de handt daeraen te willen houden by de heeren Staten, twelck sy belooft hebben te doen als ghespeurt hebbende, hoe noodich dat soodanighe vergaderinghe sy.

4. 1)

Ende alsoo men hem liet duncken, dat dese interdictie van de ordinaris particuliere synode niet te mogen beroepen sonder voorgaende consent van mynheeren Staten moste commen uyt eenich achterdenken, dat mynheeren opte predicanten ende kerckelycke vergaderinghen hebben, ghelyck wel in anderen saecken oock ghemerckt is, dat mynheeren yedt hebben teghen de predicanten ende hare handelingen, soo was de synode des ten hoochsten bedroeft ende verclaerde haer niet liever te syn dan dat mynheeren Staten van alle hare actien ende oprechticheydt wel mochten geïnformeert syn, dewelcke sy betuychden nergkens henen te willen strecken dan dat sy onder de ghehoorsaemheydt van syne Excellentie ende myne heeren Staten den dienst, daertoe sy van Godt geroepen syn, alsoo mochten betreden, dat deselve tot Godts eere ende opbouwinghe syner kercken ende welstandt van den lande mochten geycken, waerinne, soo aen hen yedt ghebraecke, sy gheerne na onderwysinghe haer devoir wilden doen by haerselven ende oock by anderen om alles behoorlyck te doen. Maar dewyle sulck achterdenken lichtelyck soude connen rysen uyt dien moghelyck eenighe van mynheeren niet ghenoechsaem overleggen, wat der predicanten ampt ende devoir sy,

1) Art. 3 en 4 vormen in L en N één artikel. Daardoor wordt ons Art. 5 in die beide codd. Art. 4 enz.

dwelck sy niet connen te buyten staen sonder Godt te vertoornen ende in haren dienst te cort te commen, dat oock moghelyck wel eenighe quade rappoorten van quaetwillighe over hare acten worden ghedaen, soo heeft de synode ernstelyck belast hare ghedeputeerde, dat sy by mynheeren Staten sullen alle neersticheydt doen om dese schadelycke diffidentie met goeden onderricht wech te nemen ende daertoe ootmoedelyck aenhouden, dat mynen heeren believen wille, indien eenich achterdencken by hare E. E. teghen den predicanten is, tselve te openen, om met behoorlycke andtwoordt wech te nemen, dwelck lichtelyck soude connen gheschieden, indien mynheeren gheweerdigen eenighe te committeren, met dewelcke hare ghedeputeerde over den dienst der predicanten ende alle geleghentheydt der kerckenregeringhe mochten in ghenoechsame communicatie commen ende, alsdan op alles ghelet synde, sulcke ordre ende gheleghentheydt te stellen, daerdoor hen voorder alle achterdencken mochte gheweert syn, ende door eensamentlycke handthoudinghe ende voordinghe des kerckendienst te meer profyts in den landen voortcommen, al tot Godts eere, welstandt der kercken ende des landts ende tot respect der overheden by allen ondersaten ende tot respect der predicanten in haren dienste ende ampt, sonder dwelck (tot grooten schade ende achterdeele) tselve by velen onproffytelyck valt.

Ende heeft de synode ghebeden de heeren commissarissen, dat hare E. believe niet alleene van de oprechte ende nootwendighe handelinghe, die sy teghenwoordich in dese vergaderinghe ghemerckt ¹⁾ hebben, goet rappoort te doen, maer oock dese saecke alsoo by mynen heeren Staten te helpen voorderen ende recommanderen, dat se hierdoor tot eene goede uytcomste ghebracht werde.

5.

FLORENTIUS ENGELBERTI. — Die van den kerckenraedt van Nieuwervene hebben benefens hare credentie de synode een schrift overghelevert, onderteekendt by sesthien lidmaten harer ghemeente, haer beclaghende dat hare ghedeputeerde voor de synodale classe tot Rotterdam met FLORENTIO ENGELBERTI haer wyder inghelaten hebben als haren last medebracht, dat oock sedert dien tydt FLORENTIUS hem ghenoech ghetheet hadde meer te aerbeyden tot onvrede ende moeyte als tot vrede, twelck sy bewysen wilden met een seecker interrogatorium, by hem FLORENTIUS gheschreven, versoeckende daeromme ernstelyck aen de synode van den voorsz. FLORENTIO ontslaghen ende van eenen anderen predicant tot haren contentemente voorsien te syn. Daerop FLORENTIUS ingheroepen synde, heeft tot syner verandtwoordinghe een schrift overgegeven, twelck

¹⁾ »ghemerckt" L heeft »gemaect".

hy bekende by hem selve gheschreven te syne doch met bewillinghe van de persoonen, daerin genomineert, in welcke schrift versocht wordt, dat FLORENTIUS daer mochte blyven volghende het accord, by de synodale classe ghemaect, waeraen sy haer begeerden te houden, ende worden beschuldicht deghene, die hem teghenstonden. Is oock innegeroepen MATTHAEUS PARM, die met FLORENTIO ghecommen was ende, syne credentie van den schoutet ende schepenen van Nieuwervene overghelevert hebbende, heeft begeert, dat de ghedeputeerde uyt de Neerrhynlandtsche classe, die hy seyde syn partye te syn, uytstaen souden. Waerop, hoewel het niet en bleeck, dat de classe van Neerrhynlandt ofte ghedeputeerde van die haer partydich in der saecke ¹⁾ ghedragen hadde, nochtans opdat sy niet hadden des synode te beclaghen, hebben de voorsz. ghedeputeerde van Neerrhynlandt goetwillich aenghenomen stille te staen in het oordeel, dat de synode over de saecke uytspreken soude. Oock heeft MATTHEUS versocht te hebben de namen derghener, die des predicants partye waren, twelck hem is affgheslagen. Ende aenghesien het schrift FLORENTII niet en was onderteeckent by deghene, die daerin geoert waren, is daerop FLORENTIUS ondervraecht ende heeft bekendt, dat sy niet alle den brieff hadden hooren lesen, maer dat hy nochtans hem versекert hielt, dat het haerder aller wille was, alleene eenen uytghenomen, dewelcke in de handelinghe voor de synodale classe hem hadde helpen voorstaen ende daerom hier by den anderen ghestelt was, hoewel hy sedert van sinne was verandert. Waerinne de synode geen goet behagen hebbende ende hierenboven bevindende, dat de voorsz. MATTHAEUS met FLORENTIO niet en accordeerde, syn hierover beyde, FLORENTIUS ende MATTHAEUS, bestrafft van hare onbehoorlycke maniere van doen. Eyndelyck naer rype overweginge der saecke is by den synode geresolveert, dat men aerbeyden sal tot vrede ende versoeninghe tusschen beyde parthyen, niet alleene die hier verschenen waren, maer oock der andere lidmaten der kercke ende aller derghenen, die over dese saecke t'onvreden waren, ende dat op dese conditie, dat FLORENTIUS ENGELBERTI het jaer van de synodale classe gedenomineert, dat is tot den 15^{en} May ofte uytgaende Mey onbegrepen, in synen dienst sal blyven ende dat sy dan ten beyden syden vry sullen staen om haer te versien ende te scheyden, off ten ware door weldragen FLORENTII de gheheele kercke hem dan begeerde te behouden, in welcken gevalle sy een nieu beroep by advys van hare overheydt op hem souden moghen doen. Want indien hy hem in toecommender tydt wel droeghe, achtet de synode, dat hy in de beroepinghe anderen wel behoorde voorghetogen te worden sonder nochtans der kercken haer recht te willen nemen. Ende in ghevalle, hy hem

¹⁾ »in der saecke" ontbr. in M.

wel dragende, de kercke geenen sin tot hem en hadde, sal de synode soovele moghelyck is hem bevoorderen. Waarmede beyde partyen wel tevreden synde, hebben haer met malcanderen vereenicht.

Om welcke vereeniginghe by de kercke te effectueren de synode ghe-deputeert heeft PETRUM HACKIUM, JOHANNEM WTTENBOGAERT, HENR. WESTHOVIUM om met den allereersten haer in de voorsz. kercke te laten vinden ende daer met den kerckenraedt der voorsz. kercke, hier teghenwoordich, te aerbeyden tot vrede ende versoeninghe van beyde partyen ende gerechten, ten eynde, alle scheuringhe ende tweespalt uyt de kercke gheweert synde, het nachtmael des Heeren aldaer, soo haest mogelyck is, ghehouden ende wat daer verbroken is wederom geheelt mach worden.

Tot welcken eynde hen ook een missive gegeven sal worden aen den bailliu van Rhyndlandt om hem van het beslydt des synode te verwittigen. Ende syn beyde partyen tot vrede ende betrachtighe hares ampts vermaent, dat sy haer tegen den anderen niet en beroemen, oock niet anders en verclaren in hare kercke ende dorpe, dan dat voor de synode met malcanderen versoent syn ende dat de ghecommitteerde, die van des synode wegen daer commen sullen om tot vrede wyder te aerbeyden, verclaren sullen de conditien, waerop de versoeninghe onder hen ghedaen is. Ende hebben beloofd ten beyden syden tot vrede te aerbeyden ende den geccommitteerden, die daer commen sullen, behulpich te syn.

6.

GILLIS COUWENBERCH. — GILLIS COUWENBERCH is verschenen ende verhaelt synde, wat in classe van Gorcum in syn saecke is ghedaen, is in-negeroepen ende hem attestatie affgeeycht volghende tghene hem in classe was opgheleydt. Heeft overgegeven seeckere attestatien van de ghemeene beuren van Werckendam ende van twee capiteynen van het fort, JERONIMUS BOËTIUS ende JOH. VAN DER DUSSE, item een certificatie van den schoudt LODEWYCK HEYNDRICKSZ, daerby verclaert wordt, dat hy van JAN SYMONSZ, predicant tot Giessen Oudekerck, daer inghevoert is. Ende alsoo men ten deele uyt de handelinge der classe, ten deele uyt syn eygene bekentnisse bevindt, dat hy eertydts onordentlyck in den dienst op de Meede is inghecommen ende daerna in deselve onordeninghe is voortghevaaren op Meerkkercke ende Werckendam, dat hy oock niet en is geexamineert ende gheen attestatie ghebracht ende, nietteghenstaende hy onbequaem is gheacht by beyde classen van Dordrecht ende Gorcum ende daeromme vermaendt gheweest van sulcx aff te staen, nochtans gepersisteert is by syn onbehoorlyck voornemen, soo oordeelt de synode, dat hy niet en behoort in desen dienst gelaten te worden, hebben hem daerom expresselyck verboden langher eenighe kerckelycke bedieninghe te betreden maer vandaer met den eersten te vertrecken ende hem te begheven tsy tot Am-

sterdam ofte Leyden, daer hy met syn huysghesinde hem met aerbeyden mochte generen ¹⁾. Ende in aensien van syne sware huyshoudinghe heeft hem niet alleen PETRUS HACKIUS alle hulpe belooft van wegghen der kereke van Leyden, maer oock de synode toegheseydt, als hy daervan goede attestatie bracht van de kereke, daer hy hem neerslaen soude, dat eleke classe int besondere hem met eenigen onderstant te hulpe commen sal, ende is hem van de synode ghepresenteert gls 4 sts 6½ om hem voor het eerste in synen noodt daarmede te behelpen. Heeft daerop syn be-raedt ghenomen sonder het ghepresenteerde gelt te willen aenveerden, ende na den middach weder inghecommen synde, heeft verclaert, dat hy niet gesint en was den dienst des woorts, dien hy aengeveerdet hadde, te verlaten ende heeft versocht acte van hetghene met hem in synode is affghehandelt, twelck hem is gheweygert ende is ghewaerschouwet niet alleene van den praeside ende anderen predicanten maer oock van den heeren commissarissen, dat hy toesien soude, wat hem daerover soude ontstaen. Ende hebben de heeren commissarissen met de gheheele vergaderinghe, aensiende syne groote hartneckicheydt, gantsch noodich gheacht te schryven in den name der heeren commissarissen ende des gheheelen synode aen den cappiteyn van het fort ende schoutet van den dorpe van Werckendam, dat sy hem verlaten, tot welcken eynde men versoecken sal van den balliu van Suydhollandt, dat hy daervan oock wille schryven aen den schoutet aldaer ende, soo dat niet en helpt, dat men daertoe versoecken sal de hulpe van den heeren Staten om de ergernissen ende onordeninghe aldaer te weren Ende om sulcke onordeninghe te verhoeden syn die van Gorcum belast te aerbeyden, dat Herdichtsveldt ende Werckendam tsamen met eenen dienaer versorgt mogen worden. Des anderen daeghs hem wederom presenterende voor de synode, heeft verclaert hem beter bedacht te hebben ende des synode raedt te willen volghen, op welcke belofte de voorsz. gls 4 sts 6½ hem tot reysgeldt syn gegeven.

7.

Acta des voorgaenden synode. — Acta des voorgaenden synode syn gelesen om daerin aen te mercken, wat noch noodich is voorder te verhandelen.

8.

GERARDUS SWEETHEMIUS. — De saecke SWEETHEMIJ, predicants tot Vianen, ende anderer predicanten ende schoolmeesteren van denselven lande van Vianen sal uytghestelt worden, totdat men siet, wat de heere VAN CLOE-

¹⁾ »tsy tot Amsterdam — generen" L en N hebben »te (tot) arbeyden".

TINGEN in der saecken van Vianen sal doen Ende soo dat niet en valt, sal men de requeste aen de heeren Staten vernieuwen volgende het concept, daeraff ghemaect.

9 ¹⁾.

Rapport der gedeputeerde in saecken van de Neerrhynlandtsche classe. — HENRICUS CORPUTIUS ende THEODORICUS PETRI hebben rapport ghedaen van hare commissie, hen in de voorgaende synode opgeleydt aengaende de classe van Neerrhynlandt. In den eersten, dat sy gearbeydt hebben tot vereeniginghe derghener, die in twist stonden, ende hebben alle on-eenicheydt gheweert.

CLAES RUYDT. — Ten tweeden dat sy CLAES RUYDT, predicant tot Slupick, tamelyck gevonden hebbende in het examen, by provisie voor een jaer in den dienst aldaer hebben ghesteldt. Waerop de synode, van die van de classe van Neerrhynlandt verstaen hebbende, dat sy over hem niet en wisten te clagen, goetgevonden heeft, dat hy aldaer ordinaris dienaer sal wesen, soolanghe hem de Heere het leven gheeft, off ten ware hy hem misdroege ²⁾.

PETRUS WASSIUS. — 3. Dat sy PETRUM WASSIUM, in de classe beschuldicht synde van openbare dronckenschap, tot versheyden reysen begaen, nietteghenstaende vele trouwe vermaningen, van de classis hem daerover ghedaen, ghewaerschoudt ende vermaendt hebben, soo hy hem dienaengaende niet en betert, dat men met hem sal voorder procederen tot behoorlycke censure ende suspensie van synen dienst.

10 ³⁾.

Ende dewyle men verstaet, dat hy sedert noydt gecompareert en is in de classicque vergaderinghe, is van synode verschreven.

FRANCK WILLEMSZ. — 4. Dat sy FRANCK WILLEMSZ, predicant tot Homade ende nochtans gheen lidmaet, beweget hebben te beloven, dat hy hem tot der ghemeente sal voeghen binnen Coudekerck ende dat hy met de ghedeputeerde sal confereren van de belydenisse des ghelooffs om daernaer ordentlyck tot den dienst Godts aenghenomen te werden. Maer alsoo men verstaet, dat hy tselve niet en heeft naghecommen, excuserende hem op den heere VAN POELGEEST, is van de synode verschreven.

11.

Repartitie der classe van Neerrhynlandt. ⁴⁾ — 5. Dat sy aengaende de

¹⁾ Hier begint in L en N de articuleering weer eenigszins anders. ²⁾ »off ten ware — misdroege” ontbr. in M. ³⁾ M heeft eene andere articuleering.

⁴⁾ Dit marg. ontbr. in M.

repartitie van den kercken in den Neerrhynlandtschen classe goetgevonden hebben, dat GERARDUS DOUWE, predicant tot Waddinxveen, ende JAN JANSZ, predicant tot Reewyck, den classe van der Goude soudén byghevoecht werden om te beter den vrede onder de classe van Neerrhynlandt te onderhouden. Maer alsoo men verstaet, dat die van der Goude, hiervan niet gheadverteert synde, haer beswaert hebben dese twee mannen aen te nemen ende oock verscheyden redenen voorwenden, waerom sy meynen, dat sulcke veranderinghe haren classe ontstichtelyck soude wesen, dat oock de balliu van Rhyndlandt sulcx wederstaen soude, soo is in dien respecte by den broederen beter gevonden, dat sy beyde by de classe van Leegrhynlandt sullen blyven ende, soo daer swaricheydt viel, die by deselve classe niet en conde nederghelydt worden, dat sy hare toevlucht nemen sullen tot de classe synodael. Ende opdat dit te beter sonder swaricheydt in het werck ghestelt worde, soo sullen deghene, die ghedeputeert syn om de saecke van Nieuwervene te bevredighen, de classe van Neerrhynlandt verschryven, teghen dat sy daer comen, om eenmael voor al deselve classe te vermanen tot vrede ende wederaennemen der twee voorsz. predicanten.

12.

Oncosten van wegen des synode gedaen. — Alsoo men bevindt, datter daghelycx vele oncosten van weghen des synode ghedaen worden door de onwillicheydt ende onordre van sommigen, waerdoor vele onruste in den kercken ontstaen, die niet anders en connen geweert wesen dan met groote costen des synode, soo sal in de remonstrantie aen de heeren Staten mede versocht worden, dat hare E. believe daertoe ende tot de synoden subsidie te ordonneren. Syn oock de heeren commissarissen gebeden hieraen de handt te houden, twelck sy belooft hebben te doen.

13.

Rapport der inspecteurs der classen. — Inspecteurs der classen hebben elck van hare inspectie rapport ghedaen van het devoir, dat by de classen gedaen wordt.

14.

Predicanten, wonende buyten hare kercken. — Ende alsoo men uyt het rapport van die van Leyden verstaet, datter eenighe predicanten syn, die, ten platten lande haer bedieninghe hebbende, binnen der stadt wonen, soo oordeelt de synode dat elcken herder by syne schapen behoort te wonen, ten ware dat sy exceptie hadden datter gheene woninghe en ware, daarvan de classe inspectie sal nemen ende daervoor sorghe draghen, datter woninghen ghemaect worden, daer geene en syn.

Catechismus ter Goude niet gepredickt. — D'inspecteurs der classe van der Goude verklaren, dat in de kercke van der Goude de Catechismus niet gheleert en wordt, nietteghenstaende tselve tot verscheyden reysen, soo op de classe tot Schoonhoven als oock op de leste synode ter Goude, beloofd is te doen. Sal hiervan met HERMANNO HERBERT ghesproken worden ofte van synode wegen gheschreven worden aen den gheheelen kerckenraedt ter Goude ende sal daerop de classe aenhouden, dat het schryven des synode nagecommen werde, ende sal hiervan de classe van der Goude rappoort doen aen de classe synodaele.

Denominatie van de nieuwe inspecteurs der classen. — Syn wederomme tot inspecteurs over èlcke classe geordonneert:

in de classe van Delft:

JOHANNES MYLIUS ende WYNANDUS GERRIDTSZ;

in de classe van Dordrecht:

HENRICUS CORPUTIUS ende JOANNES BISSCHOP;

in de classe van Leyden:

PETRUS HACKIUS ende GULIELMUS DE HASE;

in de classe van der Goude:

TYLMANNUS CUPUS ende THOMAS BRUSKENUS;

in de classe van Rotterdam:

PETRUS CARPENTARIUS ende PHILIPPUS MINEL;

in de classe van Gorcum:

HENRICUS VELLENIUS ende GERARDUS SWEETHEMIUS;

in de classe van den Briel:

NICOLAUS DAMMIUS ende HENRICUS COESVELT;

in de classe van den Haghe:

LIBERTUS FRAXINUS ende THEODORUS PETRI;

in de classe van Neerrhynlandt:

HENR. WESTHOVIUS ende VINCENT MEUSEVOET.

FRANCISCUS PYTHIUS. — Alsoo men verstaet, dat FRANCISCUS PYTHIUS hem noch geneert met knopmaecken ende noch huyspredicatie doet tegen het besluydt van voorgaende synode ende ernstighe vermaninghe der heeren commissarissen, soo sal hem van synode wegen noch eens belastet worden tselve naer te laten ende sal hiervan denghenen, die in de saecke van Nieuwervene gecommitteert syn, hiervan besondere last ende

acte des synode gegeven worden. Ende niet affstaende, sal geensureert worden na behooren.

18.

GULIELMUS VARICIUS. Om GULIELMUM VARICIUM, eertyts dienaer des goddelycken woorts tot Wageninghen, te helpen in synen ouderdom, is goetgevonden, aenghesien men teghenwoordelyck geen bequame plaetse en vindt, daer hy den dienst soude mogen betreden, dat der kercke van Delft ende van den Haghe sal gerecommandeert wesen, dat sy haer beste doen om hem te besorgen ende te bevorderen.

19.

CASPAR VENRAEDT. — CASPAR VENRAEDT versoect noch desen winter assistentie van de ghemeene kercken van Suydthollandt. Maer alsoo de synode niet geraden en vindt de ghemeene kercken langer daermede te belasten, is hem tselve affgheslaghen ende sal hem mogen adresseren tot de diaconie der kercken, daer hy woont.

20.

Bevestinghe ende authorisatie der kerckenordeninghe. — Alsoo men bevindt, dat de kerckenordeninghe vast by velen wort verbroken ende dat doordien dat deselve by den heeren Staten niet en is bevesticht, is goetgevonden by goede gelegentheydt aen de voorsz. heeren Staten te versoeken, dat hare E. believe de handt daeraen te houden, dat deselve bevesticht moghe werden.

21.

Bedieninghe des doops naer beslyt der predicatie. — Sal oock by de inspecteurs ende visitateurs in elke classe wel acht ghenomen worden, dat de bedieninghe des doops naer beslydt der voorgaenden synoden ende na de alghemeene kerckenordeninghe in teghenwoordicheydt der ghemeente oft voor het verlaten derselve bediendt worde.

22.

Catechismi recitatie voor den middach, daer naermiddach niet ghepredict wert — Inshelycx sal by denselven acht genomen worden, dat de Catechismus ofte immers de hooftstukken in de plaetsen, daer naermiddach niet gheleert en wordt, voor den middach van den kinderen ophgeseydt worde.

23.

Van het oversien der boecken, die in het stuck der religie ghemaect

worden. — Alsoo in de synode generael besloten is, dat niemandt hem sal vervorderen eenighe boecxkens oft schriften van de religie te laten uytgaen, voordat deselve ghesien ende goetgevonden syn van den dienaar des woorts onder synen particulieren synode, soo sal hierinne een yeghelyck eerstelyck syne classe kennen, ende de classe sal daertoe mogen nemen eenighe predicanten onder haren synode, die sy daertoe bequaem achten.

24.

Veldtpredicanten. — Alsoo men verstaet, dat syne Excellentie begeert, datter twee veldtpredicanten sullen wesen, die het legher volghen om aldaer niet alleene de algheemeene vermaninghen ¹⁾ ende gebeden te doen maer oock de crancke ende ghequetste soldaten in haren noodt by te staen, soo is daertoe in synode mentie ghemaect van JOHANNE MARTINIO, staende in de classe van Delft, HENRICO SPUDAEO in de classe van Gorcum ende JOANNE BLOCKIO, die in de classe van Dordrecht ghestaen heeft, ende is elke classe belast met den haren daarvan te spreken.

25.

BULKIUS. — De classe van der Goude, Dordrecht ende Rotterdam sullen sorghe dragen, dat de kercke van der Goude met BULKIO handele na behooren.

26.

HUGO DIRCKSZ. — HUGO DIRCKSZ sal aen de heeren Staten geadresseert worden door de kerckendienaren in sGravenhaghe om in synen noodt gehelopen te wesen.

27.

Schoolmeester in het Veen by Moordrecht. — De schoolmeester in het Veen by Moordrecht sullen de predicanten van Rotterdam recommanderen aen hare magistraten.

28.

Synode generael. — Sal van wegghen des synode gheschreven worden aen de kercke van Amsterdam, dat sy de synodale classe verelaren, waerby het compt, dat de synode generael dit jaer niet en is gehouden, waerover niet alleene dese teghenwoordighe synode maer oock die van Zee-landt etc. verwondert syn Ende sal de synodale classe, antwoorde hierop ontfanghen hebbende van de kercke van Amsterdam, deselve

¹⁾ »vermaninghen» L heeft »vergaederungen met haeren dienst te beijveren.»

vermanen, dat sy hiervan rappoort behoort te doen aen allen synoden particulier, ten eynde de versamelinghe des voorsz. generalen synode bevoordert moghe werden. Ende sal schryven HENRICUS CORPUTIUS.

29.

ALBERT JANSZ. — Met ALBERT JANSZ sal de kereke van Rotterdam voort handelen na behooren.

30.

CASPAR COOLHAES. — De kereke van Leyden sal CASPAR COOLHASEN vermanen volghende tghene in voorgaende synoden van hem is besloten.

31.

ROBERTUS DE RIDDERE. — ROBERTUS GUALTH. DE RIDDERE hem beclaghende, dat hy van wegghen syner gheduerigher swackheydt vast onbequaem werdt om den dienst langher te betreden ende dat hy nochtans in syne siecke dagen onderhoudt van doene heeft, sal door de ghedeputeerde des synode gherecommandeert worden aen de heeren Staten.

32.

PIETER JANSZ VRIMMERSUM. — PIETER JANSZ VRIMMERSUM, schoolmeester in de Ketel by Schiedam, versoeckende schooldienst, sal ghewesen werden tot Moordrecht, dewyle men verstaet daer eenen schooldienst te vaceren.

33.

ALBERTUS CASPARUS SELKAERT. — ALBERTUS CASPARUS SELKAERT tot Bommel, versoeckende aen synode dienst, is gerecommandeert der classe van Neerrhynlandt, ten eynde, ROBERTUS DE RIDDERE geholpen synde, hy in syne plaetse commen mochte.

34.

Lyckpredicatie. — De classen sullen elk haer devoir doen, dat volghende het beslydt des synode generaels de lyckpredicatie ghelyckformich ende eendrachtich affgheschaft worden.

35.

Van de combinatie van Piershill ende Beyerlandt. — JAN COMMERSZ, ontfangher van de geestelycke goederen int landt van Voorn, versoeckt aen de synode, dat Piershill met Nieu-Beyerlandt gecombineert moge worden, dewyl het lichter is van Piershill op Nieu-Beyerlandt te comen by ontydich weder als van den Corendyck op Piershill, waerdeur

het gheschiet, dat die van Piershill, geen en anderen predicant hebbende als die op den Corendyck woont, dickwils onbedient blyven. Maer alsoo de synode beducht ¹⁾, dat sulcke veranderinghe niet sonder swaricheyt en soude gheschieden ende dat oock het huys van Egmond hierin te spreken heeft, is goetgevonden voor ditmael by de oude combinatie te blyven. Ende is de classe van den Briel vermaendt sorghe te dragen, dat die van Piershill beter bediendt worden, twele men hoopte wel soude ghedaen worden, dewyle sy op den Corendyck nu eenen anderen predicant hadden.

36.

Abusen, in de remonstrantie te gedencken. — Alsoo in gravaminibus eenighe abusen geroert worden, die alreede in de remonstrantie aen de heeren Staten volgende tbesluit des voorighen synodi ghestelt syn, als van overtredinghe des Sabbaths, dantsspelen by de officieren toegelaten, item van de segheninghe ende tooverye, bedevaerden, abusen van houwelycke ende bevestinge desselven etc., soo sal op de voorsz. remonstrantie wel gelettet worden, dat alle de voorsz. abusen daerin wel begrepen werden, ende sal elke classe aenmercken, wat documenten sy hebben van de voorsz. abuysen, in de remonstrantie geroert.

Is oock vermaendt, dat by d'ander abuysen des houwelycx ghestelt sal worden het misbruyck van onghelycke houwelycken tusschen seer jonghe mans ende bedaechde vrouwen, dewyle in anderen welghestelde politien hierin oock ordre ghestelt, ende dat men bevindt, dat sulcke onghelycke houwelycken oorsaecke geven tot grouwelycke sonden.

37.

FLORENTIUS MARCI. — FLORENTIUS MARCI is van den synode beschreven ende vermaendt van syne lichtveerdicheydt, dat hy teghen het beslyt des voorgaenden synode van Mynsheerenlandt ghescheyden is ende heeft den dienst tot Aerlandervene aenghenomen, nietteghenstaende hy niet langhe te vooren volghende het beslydt des synode ende d'approbatie der heeren Staten in Mynsheerenlandt was in den dienst bevesticht, waerover hy van den synode is gecensureert ende vermaendt in toecomender tydt hem van sulcx te wachten ende hem anderen broederen synes classis conform te dragen, twelek hy belooft heeft te doen.

Is oock de ouderlinck van Aerlandervene, die met FLORENTIO ghecomen was, vermaendt dat het beroep desselven FLORENTII wel wat ordentlycker hadde behooren toe te gaen ende dat sy nu, met FLORENTIO tevreden synde, haer voortaan oock des vredes ende der stichtinghe der kereken beneerstighen souden.

¹⁾ »beducht" M heeft »bedacht".

38.

Abuysen op het drucken der boecken. — Van de abuysen, die daer vallen in het drucken van ongeoorloffde schriften ende boecken is ghe-roert in de remonstrantie aen de heeren Staten ende sal daerby gedaen worden, dat de druckers vermaendt worden te letten oock op de goede boecken, die sy drucken, dewyl men bevindt, dat oock in de bybels ende andere godtsalighe schriften door de nalaticheydt der druckers groote ende leelycke faulten staen.

39.

Kercke tot Woerden ende Bodengrave. — Van de kercke tot Woerden ende Bodengrave is gehandelt in synode generali anno 1586, 12 July. Ende alsoo men verstaet, datter binnen Woerden eenighe vrome syn, die haer beclagen, dat sy daer gheen Gereformeerde kercke en hebben, soo sullen die broeders, die van sulcke vrome aldaer aengesproken worden, hen moghen vermanen, dat sy tselve by requeste aen de heeren Staten versoecken ende, soo sy daerin hulpe van doen hebben, dat sy haren toevlucht nemen tot de ghedeputeerde des synode. Men sal oock ter gelegener tydt by de heeren Staten moghen aenhouden van synode weghe, dat sulcke tweespalt van religie uyt de provincie van Hollandt geweest moghe werden om alle wydere inbreucke te verhoeden.

40.

JACOBUS ENGELBERTI tot Lexmonde. — Alsoo JACOBUS ENGELBERTI, paep tot Lexmonde, tot noch toe gantsch obstinaet teghen de classe van Gorcum hem ghedragen heeft, soo sal deselve classe daervan indachtich maecten de ghedeputeerde des synode om ter gelegener tydt teghen hem voordert te aerbeyden.

41.

Inspectie op leere ende leven der predicanten. — Aengaende de leere ende leven der predicanten sal elcke classe haer devoir doen om goede opsicht te nemen over deselve ende diendt daertoe d'inspectie ende visitation der classen.

42.

Die, eenmael haer begeven hebbende tot het gebruyck des avondmaels, haer daervan langhe jaren absenteren sonder te willen oorsaecke verclaren. — Dieghene die, eenmael haer begeven hebbende tot het ghebruyck des h. avondmaels, daernaer haer daervan absenteren sonder te willen eenighe redene daervan verclaren, soo sy evenwel tot het ghehoor des godde-lycken woordts haer begeven, sullen geduldert worden, dewyl te hopen

is, dat sy door het ghehoor eyndelyck beweghet sullen worden niet langer haer van het ghebruyck desselven avondmaels haer te absenteren. Maer die gheheelyck oock het gehoor van Godes woort versuymen ende verachten, twelck is een grouwelycke godtloosheydt, met desen sal men voorder handelen ¹⁾, doch met goeder discretie, alsoo dat hierin noch ter eender noch ter andere syden ghefeylt en worde, ende dat men aensien sal de gelegtheydt der kercke ende wat oorsaecken datter gegeven syn van sulcke vervreemdinghe.

43.

Vraghe. — Op de vraghe, in gravaminibus ghestelt, off het eenen dienaer des woorts Godes niet en sy geoorloft de krancken te besoecken buyten synen dorpe des versocht synde in een ander ghemeente, daer de dienaer van syne ghemeente verlaten is ende nochtans van de overheydt in den dienst ghehouden wordt, denwelcken de lidtmaten niet en willen hooren, item off hy hare kinderen, die tot hem ghebracht worden, mach doopen ende de lidtmaten ontfangen ende toelaten tot den avondmale des Heeren, in syne kercke tot hem comende, andtwoordt de synode in thesi: soo de dienaer der kercke aldaer wettelyck verlaten is, ja, dewyl een dienaer, wettelyck verlaten synde ende nochtans hem der kercke opdringhende, voor geen dienaar van deselve kercke en is te houden ende nochtans de kercke niet en mach onbedient blyven.

Maer belanghende hypothesin, dewyl d'occasie deser vraghe buyten onse synode in de classe van tZirickzee ende kereke van Sommerdyck is ghevallen, is goetgevonden, dat men de lidtmaten der kercken, die sulcx aen eenen vreemden dienaer versoecken, ende den dienaer, daertoe versocht synde, tot de voorsz. classe sal remitteren. Ende dewyl de synode verstaet, dat dese swaricheydt tot Somerdyck vast langhe gheduyrt heeft tot groote verstoornghe der kercken aldaer, dat oock dese ende dierghelycke swaricheydt, uyt dien rysende, den omliggenden predicanten, onder onse synode sorterende, te voorkomen, soo sal van synode weghen gheschreven worden aen de voorsz. classe, dat de saecke moghe vereenicht worden ende, soo sy niet voorder en connen commen, dat sy het door de synode van Zeelandt willen laten remedieren.

44.

Trouwe des gedoopten met eenen ongedoopten — Op de vraghe, off een dienaer des woorts Godes een onghedoopte persoon met een ghedoopte in den houwelycken staet mach bevestigen, is geandtwoordt in

¹⁾ »handelen” L. en N hebben »kerckelyck handelen”.

synode nationali in den Haghe anno 1586, quaest. particulari 9, dat het niet en behoort te gheschieden.

45.

Off een onghedoopte mach staen als getuyge over den doop. — Op de vraghe, off een onghedoopte sal mogen ontfangen worden ende staen als getuyghe over den doop eenes kints, andtvoort: neen, dewyl sulck een persoon niet anders en can gheacht worden als buyten Godts verbondt staende ende daerom niet en can als ghetuyghe staen over de aenneminghe van eenen anderen tot Godes verbondt, daer hy niet selver toe en ghehoordt.

46.

FLORENTIUS GERARDI — Alsoo FLORENTIUS GERARDI, eertyts predicant gheweest in de classe van den Briel, vast krancksinnich ommeloopt in den Haghe ende elders tot groote opspraecke over de kercke van wegen des dienst, daer hy eertyts in ghestaen heeft, soo sullen de kercken van Delft ende van den Haghe aenhouden by de heeren Staten ende magistraten van Delft om daerinne te voorsien, dat hy stille mach ghehouden ende besloten worden.

47.

Een man van goeden huuse, aermoede lydende. — Aengaende seeckeren man van goeden huuse, tot aermoede gecommen synde, dewyl syn vromicheydt ende ghetrouwicheydt, aen de kerken ende dienaren bewesen, verscheyden broederen bekend is, sal alle neersticheydt ghedaen wesen om hem in synen noodt te helpen, ende men sal daertoe versoecken de hulpe der heeren magistraten ter plaetsen, daer hy woondt, ten eynde hare Eers. believe denselven by de heeren Staten te recommanderen, dat hy tot eenighen dienst des landts ghevoordert mach worden ofte andersins onderhouden worden.

48.

Abuysen, strydende tegen der diaconie. — Aenghesien dat in sommigen plaetsen ten platten lande by eenighe de diaconie belet ende vercort wort, soo sal tselve best geremedieert ¹⁾ worden door de hooftofficieren ende magistraten, daer sulcke plaetsen ghestelt, die hierom ten respecte harer officie sullen gebeden worden.

49.

Vrage van secreete sonde, den dienaer heymelyck vertrouwt. — Op de

¹⁾ »geremedieert” L en M hebben »gerecommandeert”.

vraghe, off een dienaer, hebbende verstaen eenighe ghebreken synes naesten sonder dat deselve strecken teghen het welvaren der religie ende ghemeyne besten des landts, ghehouden sy, daertoe van den magistraet versocht synde, deselve te kennen te gheven, is geandtwoort: soo tselve den dienaer heymelyck van weghen synes ampts vertrouwet is tot ontlastinghe van de consciencie desghenen, die hem beswaert vindt in d'een ofte d'andere sonde, by hem begaen, dat de voorsz. dienaer niet en behoort van de magistraet geporret te syn om daerin te bekennen wat hem vertrouwet is. Want oock in jure de vader niet en is gehouden teghen syn kindt ghetuygenisse te gheven. Ten anderen soo en sou de ghetuychenisse eenes dienaers in dien deele niet gelden, dewyl hetghene hem in het heymelycke van eenen alleen gheseyd is, van denselven soo lichtelyck can gheloochent worden als van hem gheaffirmeert, waerin dan gheen cleyn peryckel en is gheleghen. Nochtans alsoo het een saecke is van groot ghewichte, is goetgevonden hiervan teghenwoordelyck geen definitive sententie te stellen, maer tselve te remitteren op breeder vergaderinghe.

50.

Op seeckere vraghen. — Op seeckere vraghen, de synode voorghestelt, off een minder overheydt wel mach doen teghen hetgene een hooghe overheydt gheordonneert heeft na Godes woort, andtwoort de synode: dewyl d'eerste vraghe, tfondament synde van alle de navolgende, politic is, dat deselve ad synodum niet en ghehoort, ende dat de requirant sal moghen syn doleancie doen aen de hooghe overheydt, derwelcker ordonantie van de leghe overheydt wort verbroken. Ende sal D. CORPUSIUS soowel van deser saecken als van de voorgheroerde van de combinatie van Piershil ende Beyerlande ¹⁾ aen hem schryven.

51.

Missive van de kercke van Wttrecht. — Is der vergaderinghe voorghelesen enen brieff van den ouderlingen der Ghereformeerden kercke van Wttrecht, aen de synode gheschreven, waerin sy haer beclach doen van het onordentlyck verlaten haerder vorighe dienaren ende van het onwetelyck beroep ende incomen derghener, die sy nu hebben, item van hare onbehoorlycke handelinghe, strydende teghen Godts woort ende goede kerckenordeninghe. Begeren daerom, dewyl deselve predicanten eertyts onder de repartitie von Suydthollandt hebben ghestaen, dat men met hen wille handelen naer behooren ende dat de handt daeraen ghehouden werde, dat de bedroeffde ende verstoorde ghemeente wederom tot goeder vrede ende ruste ghebracht moghe werden. Van welcken brieff den

¹⁾ »Beyerlande" L heeft »Nieu Beijerlant".

heeren commissarissen tot haer begeerte gegeven is copie, ende hebben deselve heeren commissarissen verclaert d'instructie, hen by de heeren Staten gegeven aengaende de saccke van Wttrecht, dat hare E.F. verstaen, dat den gheheelen lande ende ghemeene kercken vele daeraen ghelegen is, dat goede correspondentie ende eenicheydt metter stadt ende kereken van Wttrecht gehouden werde, dat die predicanten, die daer nu syn, ter begeerte van die van Wttrecht by syne Excellentie ende hare E.E. daer syn ghesonden, dat die van de magistraet van Wttrecht by eede verplicht syn de christelycke Gereformeerde religie te handthaven ende daerinne geen veranderinghe te doen, dat wel waer is, dat in de ceremonien eenighe veranderinghe is ghedaen maer achten de heeren Staten daeromme by den kereken van Hollandt gheen affscheidunghe van die van Wttrecht en behoort ghedaen te worden. Versoecken daeromme de heeren Staten, dat de synode teghenwoordich de predicanten, die nu tot Wttrecht syn, willen bekennen voor hare broederen ende dat sy willen de ghemeente aldaer induceren haer niet te absenteren van het ghehoor der predicatien ende ghebruyck des h. avondtmaels, dat anders te vreesen sy dat dese oneenicheydt der magistraten ende ghemeente aldaer sal ghedyen tot verderff van de stadt ende verlies van de religie aldaer. Welcke saecken ten beyden syden aenghemerckt ende overleydt synde, is eyndelyck naer rype overweginghe derselven eendrachtelyck goetgevonden by seeckere remonstrantie aen syn Excellentie ende de heeren Staten de ghewichticheydt deser saecken te verthoonen volghende het concept, dienaengaende by laste des synode gemaect ende in de vergaderinghe voorghelosen ende goetgevonden Ende dewyl de ghemeente haer beclach voorgheroert aen de synodale vergaderinghe ghedaen heeft, soo sal deselve met een missive vertroostet werden ende vermaendt tot stillicheydt ende vreedtsaemheydt om in gheen meerder swaricheydt te vallen, dat wel dese kercken medelyden hebben met hare swaricheydt maer niet terstondt en can geremedieert worden etc. Item aenghesien de predicanten, die nu daer syn, uyt desen Suydhollandtsche synode syn ghescheyden, sullen oock deselve ter gelegener tydt vermaendt werden van de faulten ende misbruycken, by hen ghecommitteert.

LEVINUS VAN DEN BORRE. — De synode, verstaende dat LEVINUS VAN DEN BORRE, dienaer des woorts tot Schoonhoven, noch niet en was van de classe van der Goude aenghenomen voor een lidt des classis, heeft LEVINUM verschreven ende alsoo men in de verhooringhe der saecken tusschen hem ende die van den classe verstondt, dat die van den classe qualyck tevreden waren van weghen de censure, over hen gegaen aengaende de saecke van Schoonhoven, bekennende wel in eenighe andere

saecken schuld't ghehad't te hebben maer niet in den handel van Schoonhoven, soo is hen verclaringhe gedaen over de censure, dat sy aengaende de saecke van Schoonhoven alleenlyck syn vermaendt gheweest tot stillicheydt ¹⁾ ende vrede, ende syn die van den classe met LEVINO ende den ouderlinck synder kereke op een nieu met malcanderen versoent, vervangende de ghedeputeerde des classis het gheheele corpus derselver classe ende LEVINUS met synen ouderlinck den gheheelen kerckenraedt van Schoonhoven, Ende syn beyde partyen wederom vermaendt tot vrede ende eenicheydt.

53.

Deputatie dergener, die uyt den classen gesonden worden ad synodum. — Alsoo de ervaringhe leerdt, datter in de synodale vergaderinghe wel can questie vallen van het verstandt van eenige beslyuten des voorigen synode, is goetgevonden, dat uyt elcken classe op de synodale vergaderinghe ghedeputeert sullen worden een ofte twee van dengenen, die in de voorighe synode gheweest syn, twelck nochtans om seeckere redenen gestelt wert tot discretie van de classen.

54.

JOANNES STEENBERGIUS. — JOANNES STEENBERGIUS, predicant tot Swartewael, beclaecht hem, dat de classe van den Briel syne partye soude belooft hebben hem ter eerster gelegentheydt te versetten, waarin hy hem beswaert vindt overmits synen ouderdom ende die van der kercken aldaer (ghelyck hy met een attestatie van 31 Augusti 1590 wilde bewysen) met hem wel tevreden waren. Waerop de ghedeputeerde derselven classis verhoort synde, is hem van de synode geantwoort, dat tot synen nadeel niet en sal strecken tghene van de classe is geoordeelt gheweest, want hy niet en sal verset worden, voordat hy eene andere goede plaetse sal hebben, waerin de classe haer beste belooft heeft te doen, dat hy de classe tselve behoort te vertrouwen ende haren goeden raet volghen. Doch indien hy hem het oordeel des classe alleen ²⁾ niet en begeerde te onderwerpen, dat hy soude moghen eenighe broeders uyt den omliggenden classen ontbieden, als van syne saecke soude gehandelt worden. Is oock vermaendt hem stichtelyck te dragen in leere ende leven ende syne affecten niet te volghen.

55.

Academie tot Leyden. — De ghedeputeerde des synode sullen voorts de handt houden aen de uytvoeringhe van hetghene aengaende de academie tot Leyden door den voorigen gedeputeerden begonnen is. Ende

¹⁾ »stilllicheydt' M heeft »stilllicheydt, stichtinge". ²⁾ »alleen' ontbr. in M.

hebben oock mynheeren de gecommiteerde belooft daertoe haer beste te doen, ghelyck oock PETRUS HACKIUS belooft heeft met synen collega de saecke te bevoorderen by den magistraet van Leyden.

56.

HIERONIMUS HORTENSIVS. — HIERONIMUS HORTENSIVS, predicant tot Wassenaer, van de synode verschreven synde, is niet gecompareert ende aenghesien de classe van den Haghe aengeeft (ghelyck hy oock selver bekendt heeft), dat hy tot Wassenaer niet en can stichten ende dat hy den goeden raet ende middelen, van de classe hem voorgheslagen, om een kercke aldaer op te richten, niet en heeft ghevolcht, soo syn van de synode ghenomineert uyt de classe van den Haghe JOHANNES UYTENBOGAERT, wt de classe van Delft PIETER JANSZ, wt de classe van Leyden GULIELM. COMANTIUS. Ende sal elke van dese dry classen noch eenen uyt het middel van haer deputeren om met hem te handelen tot uytvoeringhe der saecke naer de gelegentheydt, die sy sullen vinden. Ende sal de classe, onder dewelcke hy sorteert, last hebben de andere tot gelegener tydt byeen te roepen.

57.

GULIELMUS NIGER. 1) — Aenghesien dat de classe van Gorcum ende eenighe andere predicanten tot noch toe by den grave van CULENBORGH te vergheeffs gearbeydt hebben te vercrygen, dat GULIELMUS NIGER, predicant aldaer, syn behoorlyck onderhoudt mocht hebben, soo sal van de ghedeputeerde des synode tselve den Generalen Staten werden gemonstreert, midts dat JOH. LEO tselve eerst aen den voorsz. GUIL. NIGRUM overschryve, off hy wel tevreden is, dat tselve van synentwegen ghedaen werde.

58.

P. 2) WASSIVS. — P. 2) WASSIVS heeft den brief des synode ghesloten wederghesonden sonder denselven te willen aenveerden ofte lesen. Is daerenboven ghelesen eenen brief desselven WASSIV, aen de classe van Neerrhynlandt in Januario van desen jare gheschreven, daerby hy excuseert syn absenteren uyt de classe met het verbodt, van den heere van Warmond, syne hooghe overheydt, (alsoo hy schryft) hem ghedaen, ende claechde van versheyden blamatien over hem van sommighen broeders desselven classis ghedaen. Item is ghelesen eenen brief ROBERTI DE RIDDERS, die hem beclaecht van den voorsz. WASSIV ghescholden te syn voor een meeneedighe. Is oock verhaelt, dat hy alsnoch opentlyck berucht wert van dronckenschap ende ongheschickte manieren. Ende de-

1) Dit marg. ontbr. in L en N. 2) »P" de andere codd. hebben »Petrus".

wyle men verstaet, dat hy oock in Vlaenderen over sulcx eens gesuspendeert is ende daernaer, weder vervallen synde, gestediteueert van synen dienst, sonder dat de faute gebetert is, soo is van de synode PHILIPPO MINEL (die men verstondt het classisboeck van Waes by hem te hebben) belast, dat hy daaruyt acte sal gheuen, op dewelcke acte ghelyck op andere dinghen, hierboven van hem verhaelt, indien sy alsoo bevonden worden, achtet de synode, dat hy des dienstes onweerdich sy. Ende heeft daerom ghedeputeert PETRUM HACKIUM, PETRUM EVERHARDI, PIETER VAN OY, predicant tot Warmond, dewelcke naer ondersoek ende bevint der saecke sullen met de classe hem van synen dienst destitueren ende by den heere van Warmond aenhouden, dat hy hem wille verlaten mits redenen voorsz..

59.

FRANC WILLEMSOON. — FRANC WILLEMSZ heeft niet naergecommen tghene hem belast is van de ghedeputeerde des synode in de saecke van Neerrhynlandt, alsoo boven is verclaert. Was daerom verschreven van den synode, maer alsoo hy niet geccompareert is, sal geinsisteert worden op hetghene hem voorgehouden is gheweest. Ende syn daertoe ghedeputeert LIBERTUS FRAXINUS, THEODORICUS PETRI ende JOANNES NOBELLIUS, dewelcke by weygeringhe met de classe hierin sullen doen soot behoort.

60.

HERMANNUS HERBERT. — HERMANNUS HERBERTS verschreven synde om met hem te handelen, heeft hem geexcuseert met eenen brieff voorwende dat hy wel wiste, dat de magistraet van der Goude syn consent in syne comste niet en soude draghen, daerom niet alleen de synode noch eenmael aen hem maer de heeren commissarissen aen de magistraten aldaer gheschreven hebben. Ende is daerentusschen van D. JEREMIA BASTINGIO ende ARNOLDO CORNELII van haren ende haerder medegedeputeerden wegghen, ghelyck oock daernaer WERNERO HELMICHIO, hiertoe beschreven synde, rapport ghedaen, hoeverre sy met hem gehandelt hebben, namelyck dat sy syne tweede verclaringhe, gestelt in 152 sectien, geexamineert hebbende, de censuren daerover ghedaen in 8 pointen hebben begrepen, waervan sy de copie de synode hebben overgelevert. Dewelcke censuren, van eenighe ghedeputeerde by laste des synode oversien synde in teghenwoordicheydt van eenighe andere broeders deser vergaderinghe, syn bevonden ordentlyck ghestelt ende op HERMANNI tweede verclaringhe in alle pointen, die sy in deselve naergelesen hebben, wel te accorderen. Twelck de synode verstaen hebbende, heeft daeruyt ghelyck oock uyt het boeck

HERMANNI, geintiluleert: Corte verclaringhe etc , geoordeelt, dat het boeck voorsz., midtsdien het inhoudt vele dwalingen, onschriftmatighe redenen, duysterheden, strydighe dinghen, verkeerde allegatien der Schrift ende vele andere impertinentien, seer schadelyck is.

Ende is daerom goetgevonden uyt de synode noch eenen vermaenbrief aen hem te schryven, dewyl hy syne onghehoorsaemheydt teghen de synode bewesen heeft, niet verschynende ¹⁾ daer hy tweemaal is ontboden gheweest, dat hy metten allereersten CASPARO SWERINCKHUSIO als ghedeputeerde des synode (die oock van synode wegen aen hem sal schryven) wille overschryven, wat syne meyninghe sy van voordere handelinghe. Ende soo hy tevreden is tot Rotterdam te commen, ghelyck hy de synode door THOMAS BRUSKENUM heeft laten aendien, dat sy haer aldaer oft elders (soo het daer niet vallen en wil) by hem sullen laten vinden D. JEREMIAS BASTINGIUS, ARNOLDUS CORNELII, LIBERTUS FRAXINUS, WERNERUS HELMICHUS et CASPARUS SWERINCKHUSIUS voorsz, dewelcke met hem sullen mogen voorder confereren, indien hy daertoe verstaen wil, over synen boeck theses stellen of andersins handelen tot beternisse van d'ergernisse, met den boeck gegeven, soo syt allerbequaemste sullen vinden. Ende indien hy, d'onderwysinghe aennemende, wil retracteren wat tegen de gesunde leere in synen boecken stryt na der gedeputeerden goetvinden, sal de saecke gemedicert mogen werden, maer soo hy se verwerpt, wort hiermede denselven ghedeputeerden last gegeven yet tegen syn voorsz. boeck in druck te laten uytgaen, hetwelcke sy oock met andere predicanten sullen mogen communiceren.

Ende sooveel als synen persoon betreft, sullen de voorsz. vyff ghedeputeerde met advys van de synodale classe voorder procederen naer kerckelycke discipline tot censure, suspensie van synen dienst ende van den avondtmael ende eyndelyck tot excommunicatie exclusive, welcke gerefereert sal worden tot de naeste synode particulier off generael. Ende sullen daerentusschen oock die van Noordthollandt ter gelegener tydt bericht worden, hoeverre met de persoon HERMANNI sy gehandelt.

61.

Translatie des bybels. — Is goetgevonden aen de heeren Staten te remonstreren, dat hare E.E. tot d'oversettinghe der bybel eenighe penninghen ofte middelen willen ordonneren, want aenghesien het niet van een man alleen behoort ghedaen te worden maer ten minsten van vier oft vyff, en cant niet sonder groote costen gheschieden. Sal oock tot dien eynde aen de particuliere synode van Noorthollandt geschreven worden. Ende alsoo JAN CANIN verthoont groote oncosten voormaels ge-

¹⁾ »verschynende” L en N hebben »willende verschijnen”.

daen te hebben om van de hooghe overheydt te vercrygen seeckere octroyen de bybel TREMELLII in Nederduytsch te mogen drucken op hope van eenmael den druck in het werck te stellen, is alsnoch de synode ghesint, ghelyck sy oock in voorleden jaren verclaert heeft, sooveel in haer is, hem hierin goetgunsticheydt te bewysen, achtende om redenen voorsz., dat hy wel behoort anderen voorgetogen te werden.

Oversettinge eeniger boeckkens tegen ARRIUM — Is oock goetgevonden eenighe cleyne ende grondighe boeckkens over te setten tegen ARRII ende andere verkeerde opinien, die men bevindt by sommigen vast in te breecken, waertoe de dienaren des woorts haere neersticheydt te doen vermaendt syn ¹⁾).

62.

Breda. — De kercke van Breda sal haer adresseren ende voegen by de classe van Dordrecht ende van deselve met hulpe der ghedeputeerden des synode geassisteert worden, daer sy het sal van doen hebben.

63.

Ghedeputeerde des synode. — Syn ghedeputeert van de synode om uyt te richten, hetghene teghenwoordelyck niet en heeft connen uytghevoert worden ende watter noch soude moghen voorvallen, eer de naeste synode sal connen beschreven worden ARNOLDUS CORNELII, CASPARUS SWERINCKHUSIUS, HENRICUS CORPUTIUS, LIBERTUS FRAXINUS.

65.

Classe synodael. — De uytshryvinghe des naesten particulieren synode sal doen de kercke van Dordrecht, dewelcke ooc sal opsicht nemen ende remedieren die dinghen, daerin d'ander classen niet doen off doen en connen.

65.

Censura. — Censura morum is gehouden, ende dese acten voorgelesen synde geapprobeert ende de Heere gedanct.

66.

Beslydt. — Ende naerdien de vergaderinghe deses synode geeyndicht was, syn uyt last derselve by mynheeren den magistraet van Dordrecht geweest praeses, assessor ende scriba, denselven hoochlyck bedanckende dat se dese vergaderinghe plaetse verleendt hebben ende alle faueur ende gonste bewesen. Ende syn alsoo volgens mynheeren de commissarissen

1) »Oversettinge eeniger boeckkens — syn'' ontbr. in L en N.

ende de dienaren ende ouderlingen voorsz., vriendelyck aen malcanderen oorloff nemende, ghescheyden. Aldus ghedaen ende geeyndighet binnen Dordrecht desen 7^{en} Septembris 1590.

CASPAR SWERINCKHUSIUS,
minister ecclesiae Roterodami ¹).